

**ИРГЭНИЙ НИСЭХИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН
НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ
АЖЛЫН ТАЙЛАН**

**УЛААНБААТАР ХОТ
2023 ОН**

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээний ажлын гол зорилго нь Зам, тээврийн хөгжлийн яамнаас боловсруулсан Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилгаж, хуулийн төслийг ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулах, улмаар хуулийн төслийн чанарыг сайжруулахад оршино.

Үнэлгээ хийлгэхээр ирүүлсэн хуулийн төслийн энэхүү хувилбар нь нийт 10 бүлэг, 54 зүйлтэйгээр боловсруулагдсан байх бөгөөд хуулийн төслийн бүтцийг авч үзвэл:

1. Нийтлэг үндэслэл
2. Иргэний нисэхийн талаарх төрийн байгууллагын бүрэн эрх
3. Иргэний нисэхийн зохицуулалт
4. Агаарын хөлөг, түүнд хамаарах үйл ажиллагаа
5. Агаарын навигацийн үйлчилгээ
6. Аэродром, нисэх буудал
7. Нисэхийн аюулгүйн хамгаалалт
8. Иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт
9. Агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах
10. Бусад зүйл гэсэн бүлгүүдтэй байна.

Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн /цаашид “хуулийн төсөл” гэх/ үр нөлөөг үнэлэх ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан “Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал”¹-д /цаашид “аргачлал” гэх/ заасны дагуу дараахь үе шаттайгаар хийж гүйцэтгэлээ:

1. Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
2. Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
3. Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
4. Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

-оОо-

ХОЁР. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ

Тус үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах асуудалтай уялдуулан, аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтээс 3 шалгуур үзүүлэлтийг сонголоо. Үүнд:

1. Зорилгод хүрэх байдал;
2. Ойлгомжтой байдал;
3. Харилцан уялдаа зэрэг болно.

“Зорилгод хүрэх байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зорилго, түүнд туссан зохицуулалт нь үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцэж буй байдал, хуулийн төсөлд тусгагдсан зохицуулалтууд нь хуулийн төсөл, түүний үзэл баримтлалд нийцэж буй эсэхийг үнэллээ.

Энэхүү үнэлгээг хийхдээ хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага, хуулийн төслийн зорилго болон зорилгод хүрэхэд чиглэгдсэн, мөн түүнийг тодорхой илэрхийлж чадахуйц арга хэмжээ, зохицуулалтыг сонгож авсан болно.

“Практикт хэрэгжих боломж” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалтыг дагаж мөрдөх буюу хэрэгжүүлэх боломж байгаа эсэхийг, мөн хэрэгжүүлэх субъект, байгууллага нь хэн байх вэ гэдгийг тогтоох бөгөөд энэхүү шалгуур үзүүлэлтийг холбогдох байгууллагууд дунд зохион байгуулсан, цаашид зохион байгуулах хэлэлцүүлгүүдээс харагдах бөгөөд ихээхэн хэмжээний цаг хугацаа шаарддаг тул энэхүү шалгуур үзүүлэлтийг сонгоогүй болно.

“Ойлгомжтой байдал” гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг хуулийн төсөл нь түүнийг хэрэглэх, хэрэгжүүлэх этгээдүүдэд ойлгомжтой, логик дараалалтай томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг хянах байдлаар үнэлгээг хийхээр сонголоо.

“Зардал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зардлыг “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог хийх аргачлал”-ын дагуу тусад нь тооцохоор шийдвэрлэсэн тул энэхүү шалгуур үзүүлэлтийг сонгох шаардлагагүй гэж үзэв.

“Харилцан уялдаа” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг бүхэлд нь Үндсэн хууль холбогдох бусад хуульд нийцсэн эсэхийг аргачлалд заасан асуултад хариулах байдлаар үнэлгээг хийхээр тооцов.

-oOo-

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ХЭСЭГ БОЛОН ТОХИРОХ ШАЛГАХ ХЭРЭГСЛИЙГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Өмнөх шатанд заасны дагуу аргачлалд заасан нийт 6 шалгуур үзүүлэлтээс хуулийн төсөлд тохирох шалгуур үзүүлэлтийг сонгосны дараа аргачлалын 3.1 дэх хэсэгт заасны дагуу хуулийн төслийг тодорхой зохицуулалтыг сонгон авч үр нөлөөг үнэлнэ. Хуулийн төслөөс үр нөлөөг нь үнэлэх хэсгийг тогтоохдоо шууд үр дагавар үүсгэж байгаа гол ач холбогдолтой зохицуулалтыг олж тогтоох нь зүйтэй бөгөөд тухайн зохицуулалт бодитой судалгаа хийж болохуйц байх шаардлагатай байдаг.

Мөн түүнчлэн аргачлалын 4 дэх хэсгийн дагуу шалгуур үзүүлэлтүүдэд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу сонгох шаардлагатай бөгөөд доорхи хүснэгтэд заасанчлан хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох хэсэг болон тохирох шалгах хэрэгслийг сонгон авлаа.

Д/д	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах хэрэгсэл
1	Зорилгод хүрэх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн зохицуулалт нь төслийн үзэл баримтлалд дурдсан хэрэгцээ, шаардлагад нийцсэн эсэхэд дүн шинжилгээ хийнэ.
2	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	<u>Ойлгомжтой</u> байдлыг Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын дагуу судлах
3	Харилцан уялдаа	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын дагуу судлах

-оОо-

3.1.ЗОРИЛГОД ХҮРЭХ БАЙДАЛ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ХҮРЭЭНД

“Зорилгод хүрэх байдал” шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагад хуулийн төслийн зорилт, зохицуулалтууд нь нийцэж байгаа эсэхэд дүн шинжилгээ хийх үүднээс хуулийн төслийн үзэл баримтлалтай танилцаж, үзэл баримтлал болон хуулийн төслийн зорилт, түүнийг хангахад чиглэсэн зохицуулалтуудыг харьцуулах байдлаар дүн шинжилгээ хийлээ. Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дурдсанаар энэхүү хуулийн төслийг доорхи хууль зүйн хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн боловсруулсан гэжээ:

1. Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын Дөрөвдүгээр зүйлийн Зорилго 1-ийн Зорилт 4.2-т “Иргэний нисэхийн дэд бүтэц, ерөнхий зориулалтын нисэхийг хөгжүүлсэн байна” гэж, Тавдугаар зүйлийн Зорилт 5.2-т “Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлох замаар чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчилна” гэж заасны хүрээнд 2021-2030 онд төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, эрх мэдлийн зааг, ялгааг оновчтой тодорхойлж, оролцоог зохистой хангасан, хувийн хэвшилтэйгээ хамтарч ажилладаг тогтолцоог төлөвшүүлэхээр тус тус заасныг хэрэгжүүлэх;
2. Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл”-ийн 121-т зааснаар Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох, иргэний нисэхийн аюулгүй байдал, үр ашигтай хөгжлийг дэмжихэд чиглэсэн зохицуулалтыг бүрдүүлэх, Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагаас гаргасан Иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын загвар хуульд нийцүүлж шинэчлэн найруулах зорилгоор Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулахаар тусгасаныг хэрэгжүүлэх;
3. Иргэний нисэхийн тухай хууль 1999 онд батлагдаж, 2001, 2003, 2008, 2011, 2015 болон 2017 онд тус тус нэмэлт, өөрчлөлт орсон. Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг дагаж иргэний нисэхийн салбарт хувийн хэвшлийн оролцоо нэмэгдэн агаарын тээврийн цар хүрээ өргөжиж, аюулгүй байдлын олон улсын стандарт шаардлага илүү боловсронгуй болж, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль, Захиргааны ерөнхий хууль тус тус шинэчлэн батлагдсантай холбогдуулан иргэний нисэхийн салбарын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох.

Харин практик хэрэгцээ, шаардлагын хувьд хуулийн төслийн үзэл баримтлалд дурдсанаар энэхүү хуулийн төслийг доорхи практик хэрэгцээ, шаардлагад үндэслэн боловсруулсан гэжээ:

1. Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн иргэний нисэхийн аюулгүй байдлыг хангах үүргийг хэрэгжүүлэх, нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох, иргэний нисэхийн аюулгүй байдал, үр ашигтай хөгжлийг дэмжихэд чиглэсэн зохицуулалтыг сайжруулах;

2. Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагаас гаргасан Иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын загвар хуульд нийцүүлэх, холбогдох зохицуулалтыг нэмж тусгах;
3. Иргэний нисэхийн тухай хуульд тусгасан нислэгийн үйл ажиллагааны ерөнхий заалтыг нарийвчлан ерөнхий зориулалтын нисэхийн зохицуулалт, арилжааны нислэгийн үйл ажиллагааны зааг ялгааг тодорхойлох;
4. Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын стандарт шаардлагын шинэчлэлттэй холбогдуулж, иргэний нисэхийн дүрмийг батлах “тусгайлан эрх олгосон заалт”-ыг Захиргааны ерөнхий хуульд заасны дагуу тодорхой тусгах;
5. Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын зөвлөмжийн дагуу иргэний нисэхийн хяналт, зохицуулалтын болон үйлчилгээний чиг үүргийг тусгаарлах зорилгоор Иргэний нисэхийн ерөнхий газар нь Засгийн газрын тохируулагч агентлаг байхаар, агаарын навигацийн үйлчилгээ, аэродромын үйлчилгээ болон аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээг бие даасан аж ахуйн нэгжүүд хэрэгжүүлэх зохицуулалт бүрдүүлэх;
6. Чикагогийн конвенцын 13 дугаар хавсралтын дагуу шинжлэн шалгах ажиллагаа гүйцэтгэгч байгууллагыг иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв болон төрийн захиргааны байгууллагаас хараат бус байхаар зохион байгуулах;
7. Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын зөвлөмжид иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын хяналтыг хэрэгжүүлэх байгууллагын даргын бүрэн эрхийг тодорхой хуульчлахыг зөвлөдөг тул нисэхийн аюулгүй байдлыг салбарын сайд болон иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дарга хариуцдаг байхаар тусгах;
8. Нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтыг үр дүнтэй гүйцэтгэх зорилгоор иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын санхүүжилтийн зарчмыг тодорхой тусгах;
9. Иргэний нисэхийн салбарын хөгжлийг төрөөс дэмжих, орон нутгийн алслагдсан бүс нутагт нийгмийн зайлшгүй шаардлагатай үйлчилгээг бодлогоор дэмжих, агаарын тээврийг өргөжүүлэн тогтворжуулахад чиглэсэн оновчтой, үр дүнтэй эдийн засгийн зохицуулалтыг бий болгох;
10. Агаарын навигацийн хураамжийн тодорхой хувиар нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт зохицуулалтын үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх, зохицуулалтыг бүрдүүлэх;
11. Иргэний нисэхийн хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, тодорхой болгох зорилгоор холбогдох хууль, тогтоомжид нэмэлт өөрчлөлт оруулах.

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалын 2 дахь хэсэгт хуулийн төслийн ерөнхий зорилгыг тодорхойлох ёстой боловч энэхүү хэсэгт хуулийн төслийн бүтцийг тоочих байдлаар томъёолсон байна.

Аливаа хуулийн төслийн зохицуулалт нь түүний үзэл баримтлалд заасан тухайн хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцсэн, түүнчлэн хамрах хүрээ, зорилгод нийцсэн байх ёстой.

Үнэлгээ хийлгэхээр ирүүлсэн хуулийн төслийн хувьд түүнд тусгасан зохицуулалт нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн эсэхийг хуулийн төслийн зохицуулалттай харьцуулан үнэллээ.

Энэхүү хуулийн төслийн зохицуулалтаас харахад нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, түүнийг олон улсын стандартад нийцсэн, шинэ шатанд гаргах талаар ач холбогдол өгч анхаарч ажилласан нь харагдаж байна. Тухайлбал, Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэх, нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах талаар загвар хуулиуд болон олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагаас гаргасан зөвлөмж, заавруудад нийцүүлэх, Монгол Улсын нөхцөл байдалд тохирсон зохицуулалтуудыг тусгахад анхаарч ажилласан гэж үзэж болохоор байна.

Учир нь хуулийн төслийн зохицуулалт, тэдгээрийн агуулга болон зорилгыг шинжлэн судлах явцад, хуулийн төслийн үзэл баримтлалд заасан хэрэгцээ, шаардлагад тохирсон хуулийн зохицуулалтыг цогц байдлаар бий болгох, хуулийг хэрэгжүүлэх явцад үүсдэг хүндрэл бэрхшээлтэй олон асуудлуудыг шийдвэрлэх зорилго бүхий зохицуулалтыг тусгасан нь харагдаж байна.

Хэдийгээр хуулийн төслийн хувьд засаж сайжруулах зүйлүүд байгаа хэдий ч төслийн хувьд урьд өмнөх Засгийн газруудын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хүрээнд боловсруулагдсан үзэл баримтлал, түүний дагуу боловсруулагдсан хуулийн төслүүдтэй харьцуулахад дэвшилттэй, үзэл баримтлалаа оновчтой тодорхойлж, түүнд нийцүүлэхэд чиглэсэн олон шинэлэг зохицуулалттай байгаа нь онцлогтой болсон төдийгүй нийтлэг байдлаараа хуулийн төсөл нь түүний үзэл баримтлалд заасан хэрэгцээ, шаардлага, зорилгод нийцсэн байна гэж дүгнэхээр байна.

Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа Иргэний нисэхийн тухай хуульд заасан ойлгомжгүй, эсхүл оновчгүй, бусад хууль тогтоомжууд дахь нэр томъёотой зөрчилдсөн, эсхүл давхардсан нэр томъёоны хувьд анхаарч, тэдгээрийг энэхүү шинэчлэн найруулсан хуулийн төсөлд залруулахад анхаарч хуулийн төслийг боловсруулсан байна.

Тухайлбал, “Иргэний нисэхийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.5, 3.1.7, 3.1.8, 3.1.13, 3.1.17 дахь заалт, 8 дугаар зүйлийн 8.3 дахь хэсэг, 9 дүгээр зүйлийн 9.1 дэх хэсэг, 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэг, 20 дугаар зүйлийн 20.1 дэх хэсэг, 22 дугаар зүйлийн 22.1 дэх хэсэг, 28 дугаар зүйлийн 28.1 дэх хэсэг, 40 дүгээр зүйлийн 40.1 дэх хэсгүүдэд ашигласан “нислэгийн аюулгүй ажиллагаа”, “нисэхийн аюулгүй ажиллагаа”, “нисэхийн аюулгүй байдал” гэх мэт хоорондоо ижил төстэй нэр томъёонуудыг харилцан адилгүй байдлаар томъёолж, практикт нийцүүлэн хэрэгжүүлж байсныг халж “нислэгийн аюулгүй байдал”, “нисэхийн аюулгүйн хамгаалалт” гэх нэр томъёог төслийн зохицуулалтын агуулгад нийцүүлэн оновчтой тодорхойлон хуулийн төсөлд тусгасан байна.

1. Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр хүлээсэн иргэний нисэхийн аюулгүй байдлыг хангах үүргийг хэрэгжүүлэх, нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох, иргэний нисэхийн аюулгүй байдал, үр ашигтай хөгжлийг дэмжихэд чиглэсэн зохицуулалтыг сайжруулах;

Хуулийн төсөлд иргэний нисэхийн хяналт, зохицуулалтын тогтолцоот тус тусад ялгаж, чиг үүргийг тодорхой болгож, дээрхи хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан байна.

2. Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагаас гаргасан Иргэний нисэхийн

аюулгүй байдлын загвар хуульд нийцүүлэх, холбогдох зохицуулалтыг нэмж тусгах;

Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагаас гаргасан Иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын загвар хуульд нийцүүлэх, холбогдох зохицуулалтыг нэмж тусгах дээрх хэрэгцээ шаардлагын дагуу судлахаар хуулийн төслийг загвар хуультай харьцуулан үнэлэхэд зүйл заалт, дараалал өөр боловч тусгах шаардлагатай зохицуулалтууд орсон бөгөөд бүтцийн хувьд Монгол Улсын бусад хууль тогтоомжтой адил жишгээр боловсруулсан гэж үзэж байна.

3. Иргэний нисэхийн тухай хуульд тусгасан нислэгийн үйл ажиллагааны ерөнхий заалтыг нарийвчлан, ерөнхий зориулалтын нисэхийн зохицуулалт, ажиллагааны нислэгийн үйл ажиллагааны зааг ялгааг тодорхойлох;

Хуулийн төсөлд нислэгийн үйл ажиллагаатай холбоотой зохих зохицуулалтыг тусгасан нь үзэл баримтлалд заасан нь дээрхи хэрэгцээ, шаардлагад нийцүүлэхэд чиглэсэн чухал алхмуудын нэг болсон байна. Хуулийн төслийн зохицуулалтууд нь ерөнхий байдлаараа арилжааны нислэг үйлдэх үйл ажиллагааг дийлэнхид нь зохицуулсан, ерөнхий зориулалтын нисэхийн зохицуулалт, нислэгийн үйл ажиллагааны талаархи зохицуулалтыг дурдсан байна.

4. Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын стандарт шаардлага боловсронгуй болж, өөрчлөгдсөнтэй холбогдуулж иргэний нисэхийн дүрмийг шинэчлэхэд Захиргааны ерөнхий хуульд заасан “тусгайлан эрх олгосон заалт”-ыг тодорхой тусгах;

Хуулийн төслийн 13 дугаар зүйлд иргэний нисэхийн дүрмээр зохицуулах харилцааг тусгасан байна. Мөн зүйлийн 14.1 дэх хэсэгт тухайн дүрмийн агуулга болон түүгээр зохицуулах асуудлыг нэр бүрчлэн тоочин заасан байна.

Хуулийн төсөлд тусгасан иргэний нисэхийн дүрэм, түүний агуулга нь Захиргааны ерөнхий хуулийн 59 дүгээр зүйлийн 59.1 дэх хэсэгт заасан “хуулиар тусгайлан эрх олгосон” буюу батлах хэм хэмжээний актын агуулга, зохицуулах асуудал тодорхой байх, түүнийг батлах субъект, журам нь тодорхой байх, “нийтээр заавал дагаж мөрдөх” буюу хуулийн үйлчлэлд хамаарах бүхий л этгээдэд хамаарах, “гадагш чиглэсэн” буюу үйлчлэл нь зөвхөн тухайн төрийн байгууллага, албан тушаалтнаар хязгаарлагдахгүйгээр, хувь хүн, хуулийн этгээд бүрд хамаарах, “үйлчлэл нь байнга давтагдах” буюу нэг удаа үйлчлээд зогсох бус харин батлагдсан цагаас хүчингүй болох хүртэл энэ хууль тогтоомжийн бүрэлдэхүүн хэсэг болон үйлчлэх гэсэн шаардлагуудад бүрэн нийцэж байна.

5. Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын зөвлөмжийн иргэний нисэхийн хяналт, зохицуулалтын болон үйлчилгээний чиг үүргийг тусгаарлах зорилгоор Иргэний нисэхийн ерөнхий газрыг тохируулагч агентлаг болгох, агаарын навигацийн үйлчилгээ, аэродромын үйлчилгээ болон аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээг бие даасан аж ахуйн нэгжүүд хэрэгжүүлэх

зохицуулалт бүрдүүлэх;

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд заасан энэхүү хэрэгцээ, шаардлага нь хуулийн төсөлд бүрэн тусгалаа олсон буюу хуулийн төслийн зохицуулалт нь түүний үзэл баримтлалын энэхүү хэсэгт заасан хэрэгцээ, шаардлагад бүрэн нийцэж байна.

Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжийн хүрээнд иргэний нисэхтэй холбоотой гурван гол чиг үүрэг буюу хяналт, зохицуулалт, нисэхийн хөдөлгөөний үйлчилгээ болон нисэх буудлын үйлчилгээ нь нэг төвлөрсөн удирдлага дор нэг байгууллагад харьяалагдаж байгаа нь хуулийн хэрэгжилтийг зохих түвшинд хангах, хяналтыг хэрэгжүүлэхэд бүхий л үйл ажиллагаа нэг албан тушаалтнаас хамааралтай байдлаараа томоохон саад тотгор болж байгаа гэж үздэг. Хуулийн төслийн зохицуулалтаас харахад иргэний нисэхийн ерөнхий газар буюу иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь нисэхийн хөдөлгөөний үйлчилгээ болон нисэх буудлын үйлчилгээ эрхлэх чиг үүргээс салж, гол чиг үүрэг нь нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах, түүнтэй холбоотой асуудлууд болсон нь дэвшилттэй алхам болсон байна.

6. Чикагогийн конвенцын 13 дугаар хавсралтын дагуу шинжлэн шалгах ажиллагаа гүйцэтгэгч байгууллагыг иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв болон төрийн захиргааны байгууллагаас хараат бус байхаар зохион байгуулах;

Хуулийн төсөлд Агаарын хөлгийн ослыг шинжлэн шалгах алба, түүний үйл ажиллагааны бие даасан байдалтай холбоотой зохицуулалтуудыг тусгажээ. Тухайлбал, хуулийн төслийн 43 дугаар зүйлийн 43.2 дахь хэсэгт: “Агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах ажиллагаа нь хараат бус, бие даасан байна.” гэж, түүнчлэн 51.2 дахь хэсэгт: “...агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах, ..байгууллагын үйл ажиллагааны зардлыг улсын төсөв болон агаарын навигацийн хураамжийн орлогоос санхүүжүүлнэ.” гэж тус тус заажээ.

Харин хуулийн төслийн 8 дугаар зүйлийн 8.1.10 дахь заалтад зааснаар Сайд нь Агаарын хөлгийн ослыг шинжлэн шалгах албаны дарга бөгөөд ерөнхий шинжлэн шалгагчийг томилох бүрэн эрхтэй байхаар заажээ.

7. Олон улсын иргэний нисэхийн байгууллагын зөвлөмжид иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын хяналтыг хэрэгжүүлэх байгууллагын даргын бүрэн эрхийг тодорхой хуульчлахыг зөвлөдөг тул нисэхийн аюулгүй байдлыг салбарын сайд болон иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дарга хариуцдаг байхаар тусгах;

Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах талаар иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны болон төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх, чиг үүргийг нарийвчлан томъёолсон байна. Түүнчлэн “нислэгийн аюулгүй байдлыг салбарын сайд болон иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дарга биечлэн хариуцдаг байх” талаар хуулийн төсөлд тусгасан байна.

8. Нисэхийн аюулгүй байдлын хяналт, зохицуулалтыг үр дүнтэй гүйцэтгэх зорилгоор иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын санхүүжилтийн зарчмыг тодорхой тусгах;

Хуулийн төслийн үзэл баримтлалд туссан энэхүү зорилго, хэрэгцээ шаардлага нь хуулийн төсөлд бүрэн хэмжээнд тусгалаа олсон гэж үзэхээр байна.

Мөн хуулийн төслийн Тавдугаар бүлэгт агаарын тээвэрлэгчийн эд хөрөнгийн хариуцлагын талаархи зохицуулалтыг нарийвчлан тусгаж өгсөн нь нэг талаас тээвэрлэгч, нөлөө талаас агаарын тээврээр үйлчлүүлэгчийн эрх, ашиг сонирхолд нийцсэн эерэг зохицуулалт болсон гэж үзэхээр байна.

9. Иргэний нисэхийн салбарын хөгжлийг төрөөс дэмжих, орон нутгийн алслагдсан бүс нутагт нийгмийн зайлшгүй шаардлагатай үйлчилгээг бодлогоор дэмжих, агаарын тээврийг өргөжүүлэн тогтворжуулахад чиглэсэн оновчтой, үр дүнтэй эдийн засгийн зохицуулалтыг бий болгох;

Хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлд заасан иргэний нисэхийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчмуудын нэгд иргэний нисэхийн үйл ажиллагаа нь “хүртээмжтэй” байх зарчмыг тусгасан нь үзэл баримтлалын дээрхи хэрэгцээ, шаардлагад нийцэж байх боловч үзэл баримтлалд туссан зорилгыг бүрэн хэмжээнд хэрэгжихүйц хэмжээний зохицуулалт хуулийн төсөлд хараахан тусгалаа олоогүй байна гэж дүгнэхээр байна.

10. Агаарын навигацийн хураамжийн тодорхой хувийг нислэгийн аюулгүй байдлын хяналт зохицуулалтыг санхүүжүүлэх, агаарын навигаци, аэродром, нисэхийн аюулгүйн хамгаалалтын үйлчилгээний тоног төхөөрөмжийн шинэчлэл хийх болон мэргэжлийн боловсон хүчин бэлтгэхэд зориулдаг байх эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлэх;

Хуулийн төслийн 51 дүгээр зүйлийн 51.2-т “Иргэний нисэхийн хяналт, зохицуулалт, агаарын тээврийн эдийн засгийн зохицуулалт, агаарын хөлгийн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах, төрийн өмчит аэродром, нисэх буудал, агаарын навигацийн үйлчилгээний байгууллагын үйл ажиллагааны зардлыг улсын төсөв болон агаарын навигацийн хураамжийн орлогоос санхүүжүүлнэ” гэж ерөнхийлөн заасан нь дээрх хэрэгцээ шаардлагыг хангаж байна.

11. Иргэний нисэхийн хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын хэмжээ бага, тодорхой бус байгаа тул хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тодорхой болгох зорилгоор холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт өөрчлөлт оруулах.

Хуулийн төслийн 53 дугаар зүйлд хууль зөрчсөн этгээдэд тухай бүр нөлөөллийн арга хэмжээ авах, улмаар хуулийг хэрэгжүүлэх боломж нөхцөлийг бүрдүүлэх зохицуулалт болсон байна.

Түүнчлэн Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулахаар тусгасан байна.

3.4. ОЙЛГОМЖТОЙ БАЙДАЛ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ХҮРЭЭНД

Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийг хэрэгжүүлэх, хэрэглэх этгээдэд ойлгомжтой томъёологдсон эсэхийг шалгаж үзэхэд ойлгомжтой, сайн системчлэгдсэн, хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд нийцсэн гэж үзэхээр байна.

Хэдий тийм боловч аргачлалын 4 дүгээр зүйлийн 4.7.1 дэх заалтад заасны дагуу “тухайн хуулийн төсөлд хамаарах этгээдүүдээс санал авч, хуулийн төсөл, түүний зохицуулалтыг нэг мөр ойлгож, хэрэгжүүлэх боломжтой байгаа эсэх”-ийг үнэлэхийн тулд хуулийн төслийн талаар иргэд, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудаас санал авах ажиллагааны явцад илүү тодорхой санал, шүүмжлэл гарах боломжтой юм.

Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалын дагуу үнэлэхэд:

29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалтай уялдсан байх;	Шаардлага хангасан байна.
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх;	Шаардлага хангасан байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх;	Шаардлага хангасан байна.
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх;	Шаардлага хангасан байна.
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх;	Шаардлага хангасан байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх;	Шаардлага хангасан байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн

	гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх;	Шаардлага хангасан байна.
29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журам;	Шаардлага хангасан байна.
29.1.9.шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын төрөл, хэмжээ, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, хасах заалт;	Шаардлага хангасан байна.
29.1.10.шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулсан байх;	Үнэлгээнд хуулийн төсөлтэй уялдуулан боловсруулсан бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг ирүүлээгүй тул аргачлалын энэхүү хэсэгт заасныг үнэлэх боломжгүй
29.1.11.хуулийн төсөл нь хуулийн зорилго гэсэн зүйлтэй байж болох бөгөөд зорилгод тус хуулиар хангахаар зорьж байгаа иргэний үндсэн эрх, бэхжүүлэх үндсэн зарчим, хүрэх үр дүнг тусгана.	Шаардлага хангасан байна.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан Хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх;	Шаардлага хангасан байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх;	Шаардлага хангасан байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт

	аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих;	Шаардлага хангасан байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх;	Шаардлага хангасан байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
30.1.5.жинхэнэ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх.	Шаардлага хангасан байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.

-оОо-

3.5.ХАРИЛЦАН УЯЛДАА ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙН ХҮРЭЭНД

Хууль тогтоомжийн төслийн үр нөлөө үнэлэх аргачлалд заасан дараахь асуултад хариулах замаар хуулийн төслийн уялдаа холбоог бүхэлд нь шалгахыг зорьлоо.

Д/д	Асуулт	Хариулт буюу дүн шинжилгээ
1	Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцэж байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
2	Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх;	Хамаарч байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
3	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томъёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томъёотой нийцэж байгаа эсэх;	Нийцэж байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
4	Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх;	Нийцэж байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
5	хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх;	Нийцэж байна. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
6	хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх;	Шаардлага хангасан.
7	хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх;	Шаардлага хангасан. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
8	хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх;	Шаардлага хангасан. Үнэлгээний зөвлөмж хэсэгт аргачлалын энэхүү хэсэгт заасан шаардлагыг бүрэн гүйцэд хангах талаар цаашид анхаарах шаардлагатай асуудлын тусгасан тул тухай хэсгээс үзнэ үү.
9	төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх;	Шаардлага хангасан.
10	татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх;	төлбөр, хураамж тогтоосон зохицуулалт байгаа бөгөөд тэдгээрийн хэмжээг хуулийг дагаж гарах эрх зүйн дэд актуудаар зохицуулахаар тусгасан.

11	тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх;	Үнэлгээнд хуулийн төсөлтэй уялдуулан боловсруулсан бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг ирүүлээгүй тул аргачлалын энэхүү хэсэгт заасныг үнэлэх боломжгүй
12	Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх;	Шаардлага хангасан.
13	хуулийн төслийн зүйл, заалт жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх;	Шаардлага хангасан.
14	хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Тусгагдаагүй.
15	хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх;	Тусгагдаагүй.
16	хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх.	Тусгасан. Гэвч үнэлгээнд хуулийн төсөлтэй уялдуулан боловсруулсан бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг ирүүлээгүй тул аргачлалын энэхүү хэсэгт заасныг үнэлэх боломжгүй

-оОо-

ТАВ.ҮР ДҮНГ ҮНЭЛЖ, ЗӨВЛӨМЖ ӨГСӨН БАЙДАЛ

Хуулийн төслийн үр нөлөөг шалгуур үзүүлэлт бүрээр дараахь байдлаар үнэлж дүгнэлээ.

Хуулийн төслийн зохицуулалт, тэдгээрийн агуулга нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалд туссан түүнийг боловсруулах болсон хэрэгцээ, шаардлага, хуулийн төслийн хамрах хүрээ, зорилтод бүрэн нийцсэн байна.

Үнэлгээний практикт хэрэгжих боломжтой эсэх хэсгийг практикт туршилт явуулах замаар хийдэг боловч хүний нөөц болон зардал, цаг хугацааны боломжгүй тул туршилт явуулахгүйгээр санал авах, одоогийн нөхцөл байдал, ирүүлсэн саналуудад дүн шинжилгээ хийх замаар шийдвэрлэх боломжтой байна.

Хуулийн төслийн эх бичвэр, найруулга нь ерөнхий байдлаараа ойлгомжтой байх, бусад хууль тогтоомжтой харилцан уялдаа холбоотой байх шаардлагыг хангаж байгаа боловч хуулийн төслийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, цаашид хуулийн төсөл батлагдсан тохиолдолд үүсч болзошгүй хийдэл, давхардлыг арилгах зорилгоор дараахь зөвлөмжийг өгч байна. Үүнд:

1. Хуулийн төслийн бүтцийн хувьд, хуулийн төсөл дэх бүлгийн нэрнийн хувьд, өөрөөр хэлбэл бүлгийн дарааллын хувьд дахин нэг авч үзэж илүү ерөнхий зохицуулалттайгаас тусгайлсан зохицуулалттай уруу нь шилжих байдлаар дарааллыг нь тогтооход анхаарах.
2. Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.7 дахь хэсгийн "...хөндлөнгийн хууль бус үйлдэл..." гэснийг "хууль бус үйлдлээс" гэж өөрчлөх. Учир нь "хууль бус үйлдэл" гэсэн нь аливаа "хөндлөнгийн" болон "хөндлөнгийн бус" бүхий л хууль бус үйлдлийг нэгтгэсэн ойлголт гэж үзэж болохоор байна. Төслийн томъёоллыг хэвээр хадгалсан тохиолдолд "хөндлөнгийн хууль ёсны үйлдэл" болон "хөндлөнгийн хууль бус үйлдэл" гэсэн хоёр ойлголт байгаа мэтээр ойлгогдох байдалд хүргэхээр байгааг анхаарах;
3. Улсын нисэхийн тухай хууль болон Агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлүүдэд заасан зорилгуудын томъёоллыг анхаарах.
4. Хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа хууль тогтоомжийн хувьд анх тухай хууль боловсруулагдах, хэлэлцэн батлагдах үед нисэхийн аюулгүй байдалд гол анхаарлаа хандуулсны улмаас нисэхийн аюулгүй байдлаас бусад иргэний нисэхийн үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг хангалттай хэмжээнд зохицуулж чадаагүй гэх шүүмжлэл байдаг. Энэхүү хуулийн төслийн үзэл баримтлал болон хуулийн төслийн бусад зохицуулалтаас харахад зохицуулах харилцааны хувьд зөвхөн аюулгүй байдлаар хязгаарлагдахгүйгээр илүү өргөн хүрээний зохицуулалтыг тусгахыг зорьсон нь харагдаж байна. Эдгээр хуулийн төсөл дэх зохицуулалтуудын нэг үндсэн зорилго нь "иргэний агаарын тээврийн салбарт нийгмийн хэрэгцээг хангах"-д чиглэсэн гэж ойлгогдохоор байна. Иймд хуулийн төслийн зорилгод энэ талаархи зорилгыг тусгах эсэх талаар анхаарах;
5. Монгол улсын агаарын зайд агаарын хөлгөөр нислэг үйлдэх үйл ажиллагаа нь Агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хууль, Иргэний нисэхийн тухай хууль, Улсын нисэхийн тухай хууль гэсэн үндсэн гурван хуулиар зохицуулагдаж байна. Агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх

хэсэгт зааснаар уг хууль нь Монгол Улсын агаарын зайг иргэний болон улсын нисэхэд ашиглахад үйлчилнэ гэж зааснаас харахад тус хууль нь нөгөө хоёр хуулиар зохицуулж буй харилцааны үндэс болохуйц суурь зохицуулалттай хууль гэж үзэж болохоор байна. Иймд хуулийн төслийн 2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэгт “Агаарын зайг нисэхэд ашиглах тухай хууль” гэж нэмж, “хууль тогтоомжийн бусад актаас” гэснийг “хууль тогтоомжоос” гэж өөрчлөх;

6. Хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.2, 3.1.3 дахь заалтад заасан “Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байрлаж байгаа” гэснийг хэрхэн ойлгох талаар тодорхой тусгах, эсхүл ойлгомжтой, нэг мөр ойлгогдохуйц байдлаар найруулгыг өөрчлөх;
7. Хуулийн төслийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.2 дахь хэсэгт заасан “үр ашигтай” байх зарчмыг анхаарах. Үүний тулд энэхүү зарчим нь хэрхэн хэрэгжих, аль субъектэд хамаарах зохицуулалт вэ гэдгийг сайтар боловсруулах шаардлагатай байна. Учир нь хуулийн төслийн энэхүү хэсэгт заасан зарчим нь иргэний нисэхийн үйл ажиллагааны бүхий л оролцогч буюу энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэгчид, энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарч байгаа бүхий л этгээдэд хамаарахаар агуулгатай байдаг. Төрийн байгууллагын зүгээс иргэний нисэхийн үйл ажиллагааг үр ашигтай байдлаар зохицуулах, эсхүл түүний зүгээс хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа нь үр ашигтай байх зарчмыг хэрэгжүүлэх нь зүйн хэрэг боловч энэхүү зарчим нь иргэний агаарын тээврийн үйлчилгээ эрхлэгчид буюу бусад энэхүү хуулийн үйлчлэлд хамаарах этгээдүүдэд бүгдэд нь хамаарах, бүх этгээд үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлбэл, баримталбал зохих зүйл мөн эсэхийг анхаарч, энэхүү зарчмыг төслийн зохицуулалтаас хасаж, шаардлагатай бол төслийн өөр хэсэгт нэмэх;
8. Улсын Улсын нисэхийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсэгт улсын нисэхийн төрлүүдийг зааж, мөн зүйлийн 10.5 дахь хэсэгт зааснаар тэдгээрээс зөвхөн “арилжааны нислэг” нь энэ хуулиар буюу Иргэний нисэхийн тухай хуулиар зохицуулагдана гэж заасан.

Иймд, энэхүү хуулиар зохицуулагдах улсын агаарын хөлгийн арилжааны нислэгийн үйл ажиллагааны хүрээ хязгаар, түүний зохицуулалтын онцлогийг энэ хуулийн төсөлд тодорхой тусгах шаардлагатай байна.
9. Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.2 дахь заалтын “...менежмент...” гэснийг “удирдлага, зохицуулалт” гэж өөрчлөх, “цаг уурын” гэсний дараа “мэдээллээр хангах” гэж нэмэх;
10. Төслийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.10 дахь заалтын “...бараа..” гэснийг хуулийн төслийн бусад зүйл, хэсэг, заалтуудад заасанчлан “ачаа” гэж өөрчлөх;
11. “Арилжааны нислэг” болон “арилжааны бус нислэг” гэх нэр томъёоны тодорхойлолтыг хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлд нэмж тусгах. Энэ нь Улсын нисэхийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.5 дахь хэсэгт заасныг болон энэ хуулийн зохицуулалтыг нэг мөр ойлгож, хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдогдолтой болохоос гадна, энэхүү хуулийн зарим зохицуулалтуудын хамрах хүрээг тогтооход ач холбогдолтой болохоор байна.
12. Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.6 дахь заалтын хоёр дахь өгүүлбэрийг

13. Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.8 дахь заалтыг “аэродром” гэж агаарын хөлгийн хөөрөлт, буулт болон гадаргуу дээрх хөдөлгөөнд ашиглахад зориулсан байгууламж бүхий газрын, эсхүл усны гадаргууг;” гэж өөрчлөн найруулах;
14. Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлд ““зорчигч” гэж арилжааны нислэгийн үед тээвэрлэлтийн гэрээний дагуу агаарын хөлөгт зорчиж байгаа хүнийг, арилжааны бус нислэгийн үед агаарын хөлөгт зорчиж байгаа нисгэгчээс бусад хүнийг болон агаарын хөлгийн нислэгийн үед албаны үүрэг гүйцэтгэхээр томилогдсон хүнийг” гэж нэмэх;
15. Хуулийн төслийн 22 дугаар зүйлийн 22.4 дэх заалтын “...бүхээгт байгаа хүмүүсийн...” гэснийг “бүхээгт байгаа зорчигчийн” гэж өөрчлөх;
16. Хуулийн төсөл нь зохицуулалтын хувьд “арилжааны” гэх нислэгийг түлхүү зохицуулсан агуулгатай байх бөгөөд агаарын тээвэрлэгч нь хуулийн төсөлд заасан тодорхойлолтуудаас харахад арилжааны нислэгийн үйл ажиллагаа эрхлэгч байх, түүнчлэн хуулийн төслийн дийлэнхи зохицуулалтууд нь энэхүү төрлийн агаарын нислэгийн үйл ажиллагааг зохицуулсан агуулгатай байна. Харин хуулийн төслийн энэхүү заалтад заасан үйл ажиллагааг эрхлэгч хуулийн этгээдүүдийн үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалтуудыг нэмж тусгах шаардлагатай эсэхийг анхаарах;
17. Хуулийн төслийн 5 дугаар зүйлийн 5.1.11 дэх заалтын “...газарт бууж...” гэснийг “газар болон усны мандал” гэж өөрчлөх;
18. Хуулийн төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.2 дахь заалтын “батлах” гэсний дараа “нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, цуцлах” гэж нэмэх;
19. Засгийн агентлагийн эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх хэсэгт: “Агентлаг нь Засгийн газрын үйл ажиллагааны зохих салбар, хүрээний бодлогыг улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий төрийн захиргааны байгууллага мөн” гэж заасан тул хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэг чиг үүрэг нь Засгийн газрын агентлаг буюу ИНЕГ-т байх нь зохимжтой байна. Харин Засгийн газрын хувьд Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд зааснаар төрийн захиргааны төв болон нутгийн захиргааны байгууллагаас хуулийн биелэлтийг зохион байгуулж хангах арга замыг тодорхойлон уул ажлыг нэгтгэн удирдах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ;
20. Хуулийн төслийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.4 дэх заалтын “бусад” гэсний дараах “бүрэн эрх” гэснийг хасах;
21. Хуулийн төслийн 8 дугаар зүйлд иргэний нисэхийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон энэхүү асуудлыг эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний бүрэн эрхийг нэгтгэн томъёолжээ. Хуулийн төслийн энэхүү хэсэгт заасан бүрэн эрхээс үзвэл энэ хэсэгт дурдсан бүрэн эрхүүд нь яам буюу төрийн захиргааны төв байгууллага, түүний Монгол Улсын Яамны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.3 дахь хэсэг болон сайдын хэрэгжүүлбэл зохих бүрэн эрхүүдийг хольсон нь зохимжгүй бөгөөд өдгөө Монгол Улсад хүчин төгөлдөр хэрэгжиж байгаа хууль тогтоомжуудад ийнхүү байдлаар хольж томъёолсон зохицуулалт байхгүй байна. Иймд энэхүү хэсэгт заасан бүрэн эрхүүдийг яам болон сайдын хэрэгжүүлэх бүрэн эрхийг тус тусад

нь салгаж томьёолох, эсхүл сайдын буюу тухайн асуудал хариуцсан Засгийн газрын гишүүний хэрэгжүүлэх бүрэн эрх байдлаар өөрчлөн найруулах;

22. Хуулийн төслийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.6 дахь заалт болон хуулийн төслийн бусад хэсгүүдэд заасан “нислэгийн үйл ажиллагаа” гэсэн нэр томьёонд ямар үйл ажиллагааг ойлгох талаар хуулийн төслийн нэр томьёоны тодорхойлолт хэсэгт нэмэх;
23. Хуулийн төслийн “Зургаадугаар бүлэг” гэснийг “Зургадугаар бүлэг” гэж өөрчлөх;
24. Хуулийн төслийн зохицуулалтаас харахад Агаарын навигацийн үйлчилгээ эрхлэгч нь төрийн өмчит аж ахуйн тооцоот үйлдвэр болгон өөрчлөн зохион байгуулагдсанаар Өрсөлдөөний тухай хууль тогтоомжийн үйлчлэлд хамаарахаар байна.
25. Тус хуулийн төсөлд зааснаар аж ахуй эрхлэгч нь энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарах бөгөөд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу өөрт олгогдсон эд хөрөнгийн үндсэн дээр өөрийгөө санхүүжүүлэх зарчмаар ажиллаж бие даан иргэний гүйлгээнд ордог этгээдийг аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газар гэнэ. Энэ тохиолдолд тухайн үйлдвэрийн газар нь үзүүлж байгаа үйл ажиллагааны шинж чанар, цар хүрээнээс хамааран Өрсөлдөөний тухай хуульд заасны дагуу давамгайл байдалтай аж ахуйн нэгжид тооцогдож тус хуулийн холбогдох зохицуулалтуудын үйлчлэлд хамаарах үндэслэл бүрэлдэхээр байгааг анхаарах нь зүйтэй байна.
26. Хуулийн төслийн 34 дүгээр зүйлд заасан Аэродромын аюулгүйн бүсийн талаархи зохицуулалтыг боловсронгуй болгож, хуулийн төсөл болон Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар аэродром орчмын аюулгүйн бүсийг тогтоох, түүнийг мөрдүүлэх ажиллагааны үр нөлөөг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн зохицуулалтыг тусгах. Тухайлбал, Газрын тухай хууль болон Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуульд аэродром орчмын аюулгүйн бүсэд газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах, өмчлүүлэхийг хориглох, эдгээр газруудад эрхлэхийг хориглох үйл ажиллагааны талаар нарийвчлан зохицуулах шаардлагатай. Түүнчлэн сум, дүүргийн Засаг дарга нараар энэхүү бүсийн хэмжээг тогтоох тухай төслийн зохицуулалтыг эргэн харж, энэхүү шийдвэрийг улсын хэмжээнд нэгдсэн байдлаар Засгийн газрын түвшинд гаргах боломжийг судлах нь зүйтэй байна;
27. Хуулийн төслийн 44 дүгээр зүйлийн 44.3 дахь хэсэгт найруулгын хувьд “...ажиллагааг олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийн дагуу гүйцэтгэх...” гэж алдаатай томьёолсон байх тул анхаарч, “ажиллагааг” гэснийг “ажиллагаанд” гэж өөрчлөх, эсхүл найруулгыг сайжруулах зорилгоор бусад байдлаар өөрчлөх;
28. Хуулийн төслийн 47 дугаар зүйлийн 47.1.3 дахь хэсэгт “цаг алдалгүй” гэснийг “даруй” гэж өөрчлөх;

--oOo--